

FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN

Advies 2018/04

De Federale Adviesraad voor Ouderen, opgericht krachtens de wet van 8 maart 2007 tot oprichting van een Federale Adviesraad voor Ouderen en waarvan de leden benoemd zijn bij het koninklijk besluit van 7 juli 2017 houdende benoeming van de leden van de Federale Adviesraad voor Ouderen, heeft tot taak om op eigen initiatief, op verzoek van de federale regering of op verzoek van een Wetgevende Kamer advies uit te brengen over de tot de bevoegdheid van de federale overheid behorende aangelegenheden met betrekking tot de pensioenen, de gelijkheid van kansen, de sociale integratie en de bestrijding van de kansarmoede, de toegankelijkheid tot de gezondheidszorg en de mobiliteit.

Met toepassing van artikel 3 §3,1° van voormelde wet van 8 maart 2007 brengt de Federale Adviesraad voor Ouderen volgend advies uit:

ADVIES VAN DE FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN BETREFFENDE DE ALGEMENE BELEIDSNOTA ARMOEDEBESTRIJDING EN GROOTSTEDENBELEID, PERSONEN MET EEN BEPERKING, GELIJKE KANSEN

A) Armoedebestrijding:

De nieuw samengestelde federale ouderenraad bevestigt het advies 2015/5 van 16 maart 2015: armoedebestrijding heeft een structurele aanpak nodig.

Initiatieven zoals vermeld in de beleidsnota 'Lokale overlegplatformen voor de preventie en opsporing van kinderarmoede', zijn ongetwijfeld nuttig maar kunnen nooit de plaats innemen van structurele maatregelen zoals het optrekken van de uitkeringen tot de armoedegrens en het waarborgen van sociale grondrechten zodat armoede wordt voorkomen."

In de beleidsnota van 20 oktober 2017 stelt de minister dat werk de beste remedie blijft tegen armoede. De FAVO wenst er toch op te wijzen dat ook de armoede bij werkenden toeneemt. In 2014 had 6% van de leefloontrekkers ook een inkomen uit arbeid. Vooral alleenstaanden hebben het moeilijk om met één loon in hun primaire behoeften te voorzien. Eén en ander heeft te maken met het toenemend aantal mensen dat tewerk gesteld is in tijdelijke statuten. Deze onzekere loopbanen hebben ook een negatief effect op de pensioenopbouw van deze mensen.

In de beleidsnota focust de minister vooral op jongeren en gezinnen in armoede er is geen aandacht voor de specifieke noden van ouderen in armoede. Op basis van de cijfers van de federale overheidsdienst economie is er een daling van het armoederisico bij personen van 65 jaar en ouder: van 23 % in 2006 tot 15% in 2016. Twee factoren kunnen deze daling verklaren: de verhoging van de minimumpensioenen en de toenemende participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt.

Op basis van het inkomen berekende Europa (EU-Silc 2015 vergelijkende cijfers van de Europese landen) dat in 2014 15,2 % van de Belgische 65-plussers tot de groep met een armoederisico behoort. In absolute cijfers komt dit overeen met ongeveer 288.000 personen. Dit cijfer moet weliswaar genuanceerd worden omwille van de beperkingen van de onderzoeksmethodiek.

Uit de Vlaamse Armoedebaarometer 2015 blijkt dan weer dat het armoederisico bij ouderen gestegen is van 17 naar 18 procent. Daarmee komt een keerpunt in de geleidelijke daling van het armoederisico bij ouderen die in de voorgaande jaren werd vastgesteld. Ook in vergelijking met andere landen scoort Vlaanderen slecht op vlak van armoederisico bij ouderen: in de Europese rangschikking staat Vlaanderen maar op de 19e plaats. Het armoederisico voor de gehele bevolking ligt op 11 %.

In vergelijking met het gemiddelde van de Europese lidstaten en onze buurlanden hebben Belgische 65-plussers en gepensioneerden inderdaad een relatief hoog armoederisico. Dit heeft vooral te maken met de lage pensioenen in ons land.

Het meten van armoede bij ouderen kan, meer nog dan bij de algemene bevolking, niet beperkt worden tot financiële armoede op basis van het inkomen. Een te laag inkomen is slechts één van de talrijke dimensies die armoede bij ouderen uitmaken. Armoede bij ouderen heeft te maken met de huidige levensomstandigheden maar tevens met de levensloop en is dus verbonden met verschillende factoren zoals het opleidingsniveau, het feit al dan niet gewerkt te hebben en de beroeps carrière die zowel het niveau van het pensioen als de mogelijkheid tot sparen bepaalt, het feit al dan niet eigenaar te zijn van zijn woning, een al dan niet slechte gezondheid, de kwaliteit van de sociale steun en het sociaal netwerk, de toegang tot hulp- en zorgdiensten,...

De armoedecijfers zijn te veel gebaseerd op het inkomen en houden te weinig rekening met de noodzakelijke gezinsuitgaven. Zeker bij ouderen is er sprake van een specifiek uitgavenpatroon. Ouderen zijn vaker thuis, leven in minder goed geïsoleerde huizen, en hebben een hogere energiefactuur. (Uit onderzoek blijkt dat oudere koppels of alleenstaanden minder renoveren, omdat ze niet over voldoende middelen beschikken of opzien tegen een grondige renovatie (Meulemans & Willemé, 1999; Maes et al, 1998).

Het aantal alleenstaande ouderen stijgt jaar na jaar terwijl uit recent onderzoek van de Koning Boudewijnstichting (Barometer Energiearmoede(2009-2016)), blijkt dat alleenstaanden duidelijk meer getroffen worden door energiearmoede. Alleenstaanden moeten immers met één inkomen instaan voor het betalen van de energie- facturen en woonlasten.

Er zijn ook te weinig gegevens bekend over het aandeel van de zorgkost in het inkomen van de ouderen. Vooral de factuur voor het verblijf in een woonzorgcentrum groeit jaar na jaar. In Vlaanderen bestaat er een specifieke zorgverzekering, dit is een vast bedrag van 130 euro, ongeacht inkomen en zorgkost. In het Franstalige landsgedeelte bestaat deze verzekering niet.

Steeds meer loon wordt uitgekeerd via (niet belaste) voordelen van alle aard; een bedrijfswagen, maaltijdcheques. Eens gepensioneerd vallen deze kosten terug volledig ten laste van het gezinsbudget.

Uit recent vergelijkend onderzoek van Europa blijkt dat levensmiddelen in België aanzienlijk duurder zijn dan in de buurlanden. (cijfers Eurostat)

De FAVO vraagt aan de minister voor armoedebestrijding om het uitgavenpatroon van ouderen in kaart te brengen. De methode van het referentie - budget kan een belangrijke aanvulling voor de EU-SILC methodologie zijn.

De FAVO vraagt om in de volgende beleidsnota apart aandacht te schenken aan armoede bij ouderen en concrete structurele maatregelen te ontwikkelen om het aantal ouderen dat in armoede leeft terug te dringen. Het is belangrijk hierbij werk te maken van de automatische rechtentoekenning.

Aangezien verschillende overheidsniveaus (federale overheid, Gemeenschappen, Gewesten en lokale autoriteiten) betrokken zijn, is een interministeriële samenwerking zeer belangrijk. Bovendien moeten de OCMW's en lokale besturen, die het dichtst bij de burger staan, de kans/middelen krijgen om armoede bij ouderen aan te pakken.

De FAVO pleit voor een ruime toepassing van het referentie-budget bij het voeren van een effectief armoedebeleid. Zij maken het de OCMW's mogelijk de noden af te toetsen en een menswaardig inkomen te garanderen (cf. adviezen 2015/5 en 2015/9).

B) Gelijke kansen

In de beleidsnota gelijke kansen wordt discriminatie op basis van leeftijd niet opgenomen. Sinds 2007 verbiedt de Antidiscriminatiewet nochtans discriminatie op basis van leeftijd.

Discriminatie op basis van leeftijd komt vaak voor op de arbeidsmarkt, maar ook in andere sectoren zoals de toegang tot goederen en diensten. Zo is het voor ouderen moeilijker om een hospitalisatie- of autoverzekering af te sluiten en om een lening te krijgen.

Ook in de politiek is sprake van ongelijke kansen. Terwijl het aandeel van ouderen in de samenleving toeneemt, daalt de gemiddelde leeftijd van de volksvertegenwoordigers. In 2000 telde België 2 249 411 zestigplussers. Dat is 21,9 % van de bevolking. Tegen 2050 zal hun aantal verder stijgen tot ongeveer 3,5 miljoen (32,5 % van de bevolking). De sterkste toename verwachten we tussen 2010 en 2030.

Het aantal ouderen neemt toe, maar in de politiek gebeurt het omgekeerde: de gemiddelde leeftijd van onze verkozenen daalt voortdurend. De in 2014 verkozen Vlaamse parlementsleden waren gemiddeld 44 jaar oud. Amper 7 verkozenen zijn ouder dan 60, en het zijn allemaal mannen die al een lange politieke carrière achter de rug hebben.

De groeiende groep zestigplussers komt alleen in beeld als probleemgroep: onbetaalbare pensioenen, toenemende zorgkosten ... In beleidsnota's wordt het vrijwilligerswerk van de zestigplusser wel de hemel in geprezen, in de dagelijkse politieke besluitvorming wordt het belang ervan niet ernstig genomen.

In het buitenland zien we dat het ongenoegen bij ouderen groeit. Er ontstaan aparte ouderenpartijen, zoals 50PLUS in Nederland.

De FAVO is hier geen voorstander van en stelt de meerwaarde van werken over de generaties voorop.

De FAVO wil wel een betere vertegenwoordiging van 55+ers in verkozen organen.

De FAVO vraagt aan de minister voor gelijke kansen om met het oog op de verkiezingen van 2019, initiatieven te nemen voor een betere vertegenwoordiging van ouderen in de politiek.

De FAVO vraagt ook aandacht voor de toegang voor ouderen tot de digitale dienstverlening van de overheid.

De relatie tussen burger en overheid wordt almaar digitaler. Formulieren vind je alleen nog online, voor een nieuw paspoort maak je via de computer een afspraak, in voorgedrukte vakjes moet je antwoorden formulieren over je burgerlijke stand, beroep, inkomen ... Ouderen die niet online zijn, geen computer hebben of er minder vlot mee overweg kunnen voelen zich steeds meer uitgesloten. Kansarme en laaggeschoolde ouderen vinden nog minder de weg naar de overheid en maken geen gebruik van bepaalde rechten die ze hebben. Steeds meer ministers starten met online hulpverlening of stellen formulieren en dossiers ter beschikking online (medisch dossier bijvoorbeeld).

De FAVO vraagt aan de staatssecretaris van gelijke kansen om in overleg met alle leden van de regering, een actieplan uit te werken om alle overheidsdiensten ook toegankelijk te houden voor wie niet 'online' is en om de digitale dienstverlening voor ouderen beter toegankelijk te maken.

Goedgekeurd in de algemene vergadering van 17 mei 2018.

**Maddie Geerts
De Voorzitter**

**Philippe Andrianne
De Ondervoorzitter**